

Lärarytbildningen
Uppsats 15 hp
SSV72L, Svenska IV, moment 3
Vårterminen 2011

Husvapnet

En undersökning av hur två av karaktärerna och deras relation framställs i romanen **Husvapnet**

Handledare
Sigurd Rothstein

Författare
Linda Petersson

Husvapnet

En undersökning av hur två av karaktärerna och deras relation framställs i romanen **Husvapnet**

Abstract

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur karaktärerna Harald och Claudia framställs samt hur deras förhållande till varandra karakteriseras i romanen *Husvapnet*. Med hjälp av olika karaktärsindikatorer analyseras Haralds och Claudias inre och yttre samt deras handlingar och den miljö de befinner sig i. Undersökningen redogör även för vem det är som karakteriseras. Undersökningen har genomförts genom en närläsning av olika avsnitt i romanen där de två ovan nämnda karaktärer förekommer.

Undersökningen visar på att Claudia är en kvinna som i och med sonens brott hamnar på de svartas sida. Claudia rannsakar sig själv, sina liberala tankar, sitt moderskap, förhållandet till maken Harald och till den gud hon inte tror på. Harald får även han omvärdera sina åsikter och principer när sonen åtalas för mord vilket leder honom till ett ifrågasättande av den gud han alltid trott på. Makarna har olika sätt att bearbeta det som har hänt vilket gör att det uppstår slitningar i deras äktenskap. Det som förenar dem är kärleken till sonen Duncan och deras skeptiska inställning gentemot den svarta advokaten. Det som skiljer dem mest åt religionsfrågan och skuldfrågan då båda vill ha ett svar på vem som bär skulden till att Duncan i vuxen ålder har tagit ett liv.

Ämnesord: *Husvapnet*, karaktärer, karaktärsindikatorer, inre, yttre, handlingar, miljö,

Förord

Jag vill först och främst tacka mina svärföräldrar Roy och Inger Karlsson som under dessa veckor jag har skrivit uppsats tagit hand om min nu 8-månaders dotter. Utan deras ovärderliga hjälp hade det inte blivit någon uppsats. Jag vill också tacka min sambo Johan som ännu en gång har stått ut med mig och mitt uppsatsskrivande. Sist men inte minst vill jag tacka min handledare Sigurd Rothstein för snabb respons och konstruktiv kritik som har drivit uppsatsen framåt.

Innehåll

1. Inledning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syfte och frågeställning	3
1.3 Disposition	4
1.4 Handlingsreferat	4
2. Forskningsbakgrund	7
2.1 Indirekt och direkt karakterisering	7
2.2 Karaktärsindikatorer	8
2.3 Fiktiva karaktärer	8
3. Metod och genomförande	9
4. Analys och diskussion	10
4.1 Claudia	10
4.1.1 Claudias miljö	10
4.1.2 Claudias yttre	11
4.1.3 Claudias inre	12
4.1.4 Claudias handlingar	14
4.2 Harald	16
4.2.1 Haralds miljö	16
4.2.2 Haralds yttre	17
4.2.3 Haralds inre	18
4.2.4 Haralds handlingar	20
4.3 Haralds och Claudias förhållande	21
4.3.1 Haralds och Claudias miljö	21
4.3.2 Haralds och Claudias inre	22
4.3.3 Haralds och Claudias handlingar	24
5. Sammanfattande diskussion	27
Källförteckning	29

1. Inledning

Jag kom på mig själv att bli glad när jag läste litteraturlistan för en av de delkurser som skulle hållas nu under vårterminen i Svenska. Jag upptäckte nämligen att *Husvapnet* av Nadine Gordimer fanns representerad bland de skönlitterära böcker som vi skulle läsa. I ärlighetens namn så brukar inte nobelpristagare i litteratur locka mig till läsning. Men just *Husvapnet* var en roman som jag länge varit nyfiken på. Jag drogs också till att Gordimer är en sydafrikansk författare vilket kändes spännande och lite annorlunda. Jag läste boken och tyckte så mycket om den att jag beslutade mig för att använda mig av *Husvapnet* i denna uppsats.

1.1 Bakgrund

Nadine Gordimer skrev *Husvapnet* 1998. Romanen publicerades på svenska året efter, 1999. *Husvapnet* är således skriven efter att apartheidsystemet formellt är upplöst. Gordimer var själv emot apartheidsystemet och vägrade att anpassa sig efter detsamma.¹ I *Husvapnet* kan man finna inslag av hennes kritik mot de rasmotsättningar som trots allt fortfarande fanns kvar i samhället och bland dess invånare när romanen skrevs. Romanen är i huvudsak en rättegångsroman där Gordimer också kritiserar Sydafrikas vapenlagar. Hade inte husvapnet varit ett vanligt inslag i, främst vita människors hem, så hade mordet kanske aldrig begåtts. Om inte vapen hade kunnat köpas lika lätt som viken handelsvara som helst på många ställen i världen så hade kanske tragedier som dessa kunnat undvikas.² Nadine Gordimer fick nobelpriset i litteratur 1991.

1.2 Syfte och frågeställning

Mitt syfte med uppsatsen är att undersöka hur två av karaktärerna framställs i romanen samt hur deras förhållande till varandra framställs. Syftet är att med hjälp av olika karaktärsindikatorer kunna analysera karaktärernas inre och yttre samt deras handlingar och den miljön de befinner sig i. Undersökningen är också tänkt att ta reda vem det är som karakteriserar.

¹ Garan Holcombe, *Nadine Gordimer*, 2008, www.contemporarywriters.com, (hämtad 2011-05-23, kl 10:45)

² Per Wästberg, *Nadine Gordimer and the South African Experience* (26.4.2001), [Nobelprize.org](http://nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1991/gordimer - article.html), (http://nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1991/gordimer - article.html), (hämtad 2011-05-23, kl 11:15)

Min frågeställning är:

1. Hur karakteriseras Claudia och Harald i romanen?
2. Hur karakteriseras Claudias och Haralds förhållande till varandra?

1.3 Disposition

Först presenteras ett handlingsreferat av *Husvapnet* som ligger till grund för undersökningen. Efter detta kommer forskningsbakgrunden där jag redogör för de teorier jag har använt mig av i analysen. Där efter följer metod och genomförande där jag beskriver vilken metod jag har valt att använda mig av samt hur jag har gått tillväga. I den efterföljande analys- och diskussionsdelen besvaras undersökningens frågeställningar och uppsatsen avslutas med en sammanfattning.

1.4 Handlingsreferat

Harald och Claudia Lindgard bor i ett tryggt bostadsområde försett med säkerhetsgrindar. De tillhör den vita övre medelklassen och lever ett lugnt liv i sitt radhuskomplex. Harald är försäkringsbolagsdirektör och Claudia är läkare. Romanen utspelar sig i Sydafrika. Författaren anger inte direkt vilken stad det rör sig om men handlingen ger vissa indikationer på att det skulle kunna vara Pretoria. Romanen utspelar sig efter att apartheid formellt är upplöst. Harald och Claudia har ett barn, sonen Duncan. En fredagskväll efter middagen får Harald och Claudia ett oväntat besök i form av en arbetskamrat till Duncan. Julian Verster har kommit för att meddela dem att Duncan är anhållen för mord. Deras liv kommer nu det följande halvåret att för alltid förändras. Tidsaspekten i romanen är dock något ojämn. Vissa dagar beskrivs ingående medan flera veckor beskrivs mycket kortfattat. Det är därför svårt att veta exakt under hur lång tid handlingen utspelar sig. Duncan väljer Hamilton Motsamai som sin advokat. En svart man vilket får föräldrarna att tvivla på att Duncan kommer att få det bästa försvar som går att få. De diskuterar sinsemellan för- och nackdelar med en svart advokat och Claudia framhåller att Duncan kanske inte anser att han har råd att anlita någon annan d.v.s. en vit advokat. Föräldrarna menar att det inte har att göra med advokatens hudfärg utan att den svarta advokaten inte skulle ha lika mycket erfarenhet som en vit advokat. Den gamla regimens rasfördomar gjorde att svarta advokaters erfarenheter var mycket mindre än de vitas. Harald försöker även att få fram information genom en affärsbekant som dock bara har gott att säga om advokat Motsamai.

Harald och Claudia har svårt att inse att deras son skulle kunna vara skyldig till det brott han anklagas för. I deras vita medelklassvärld är det svarta människor som hamnar i denna typ av situationer. Detta kan bero på att de delvis mentalt fortfarande lever kvar i det gamla apartheidssystemets tankebanor. Duncan är dock anklagad för mord på den vita mannen Carl Jespersen. Jespersen var en vän till Duncan och de bodde tillsammans med två andra män på samma egendom. Jespersen bodde tillsammans med Khulu, en svart man och Dave i det stora huset och Duncan hyrde en liten stuga på gården. De tre männen i huset var homosexuella. Duncan själv har flickvän, Natalie, när han blir anklagad för mord. Duncan har dock haft ett kort förhållande med Jespersen som abrupt gjorde slut på deras förhållande. Orsaken till uppbrottet var att Jespersen fort tröttnar på sina förhållanden. Duncan tog väldigt illa vid sig och kände sig känslomässigt utnyttjad.

På torsdagskvällen, ett dygn innan paret Lindgard får veta att deras son är anklagad för mord, har Duncan och hans vänner fest i huset. Även Duncans flickvän Natalie är närvarande. Duncan och Julian gör sällskap till stugan medan Natalie stannar kvar för att hjälpa Jespersen med disken. När Duncan vaknar mitt i natten och inser att hon inte har kommit hem så går han upp till huset för att leta efter henne. Han ser då hur Natalie och Jespersen har samlag vilket gör att han återvänder till stugan och sedan sitter där hela natten och hela nästa dag och bara funderar. Det finns inget i berättelsen som antyder att Duncan skulle vilja hämnas på varken Jespersen eller Natalie. Han finner det enbart konstigt att Jespersen, som alltid uttryckt sin avsky mot kvinnokroppen, skulle vilja ha samlag med en kvinna. Natalie däremot, är han inte särskilt förvånad över att se i den situationen. Hon har flera gånger innan varit otrogen och deras förhållande är komplicerat. Natalie känner att hon står i någon sorts tacksamhetsskuld till Duncan efter att han har räddat henne från att drunkna. Problemet var bara att hon ville dö. Duncan hindrade henne från att begå självmord och hon känner att han efter det lägger sig i hennes liv och att hon själv inte har något att säga till om. Hon upplever honom som kontrollerande och manipulativ. Natalie ansåg att deras förhållande var ett värre straff än döden. Duncan upplever deras förhållande som fritt d.v.s. att de inte äger varandra utan är fria människor. Deras syn på förhållandet är därmed olika varandra.

Dagen efter festen har Natalie fortfarande inte kommit hem och Duncan går upp till huset och finner där Jespersen liggandes på soffan. Bredvid honom, på bordet, ligger en pistol som kvällen innan visats upp för gästerna. Duncan tar pistolen och skjuter Jespersen i huvudet.

Mordet, som kan ses som oöverlagt, är inget som Duncan har planerat utan är en handling som triggas igång av att Jespersen försöker att bagatellisera det som hände mellan honom och Natalie kvällen innan. Duncan upplever det som om att Jespersen pratar och skrattar som vanligt och Duncan vill bara få tyst på honom. På så sätt blir Husvapnet, som männen har för att skydda sig mot inbrott, mordvapnet. I samma stund som paret Lindgard får reda på att deras son är anhållen för mord så börjar de rannsaka sig själva. De tänker igenom Duncans barndom, deras relation till honom nu och sist men inte minst så rannsakar de sig själva när det gäller gamla rasfördomar. Harald och Claudia har alltid ansett sig vara en liberal familj. De är inga rasister men har heller aldrig varit aktiva i kampen (mot apartheid). Föräldrarna får ta del av en värld som de inte känner till och aldrig trodde att de skulle hamna i. Deras värderingar och ideologier väcks och omvärderas när de får ta del av den värld som de hela tiden ansett vara förbehållet svarta människor. Mord och rättegångar hör helt enkelt inte hemma i deras vita medelklassliv. De blir även hembjudna till advokat Motsamai vilket är en helt ny erfarenhet. De har aldrig varit hemma hos en svart man förut.

De två männen i huset, Khulu och Dave, finner sedan Jespersen död i soffan och springer ner till stugan för att berätta för Duncan. Polisen kommer och en trädgårdsmästare vittnar om att han sett Duncan slänga ifrån sig något i trädgården. Detta ”något” identifieras som husvapnet och således mordvapnet. Duncan anförtror Motsamai att han är skyldig till brottet men förklarar sig oskyldig vid rättegångens början. Motsamais försvar går ut på att Duncan befann sig under sådan stor känslomässig press att han inte var medveten om vad han gjorde. Motsamai menar att Duncan under lång tid varit pressad i förhållandet med Natalie samtidigt som han tog illa vid sig när Jespersen abrupt gjorde slut på deras förhållande. Allt detta i kombination ska då ha utlöst en reaktion hos Duncan som ledde fram till mordet. Under rättegången finns hela tiden hotet om att Duncan ska få dödsstraff vilket vid den här tiden praktiserades i Sydafrika. Dödsstraffsfrågan förekommer också några gånger i romanen. Duncan slipper dock undan med sju år i fängelse vilket advokat Motsamai är väldigt nöjd med och anser är ett lindrigt straff. Under häktetiden framkommer också att Natalie är gravid men att hon inte vet om det är Duncans eller Jespersens barn. Duncan tar dock frivilligt på sig det ekonomiska ansvaret för pojken och ber sina föräldrar om hjälp att ombesörja detta via advokat Motsamai. Duncan själv arbetar i fängelsets bibliotek och för tankar kring vem det är som väljer ut vilka böcker som ska finnas i ett fängelse. Hans tankar rör sig också kring våldet och kring Jespersen och Natalie. Romanens slutar också med Duncans tacksamhet för att

landet han lever i numera har avskaffat dödsstraffet och att han kommer att vara en fri man om några år.

Romanens huvudpersoner är Harald och Claudia. Det är mest genom deras tankar och känslor läsaren får följa händelserna. Författaren har delat upp romanen i två delar och det är inte förrän i den andra delen som Duncan får komma till tals. I första delen av romanen är det Harald och Claudia som läsaren får följa. Gordimer börjar också andra delen av boken med orden "Varför förekommer inte Duncan i berättelsen?".³ Man kan då anta att berättarrösten vänder sig till läsaren. Berättarrösten i romanen är skiftande. I vissa delar av boken är berättarrösten någon som står utanför diegesen d.v.s. denne deltar inte i själva handlingen och är därmed heterodiegetisk. Sedan kommer vissa delar i boken där berättarrösten byter karaktär och finns med i handlingsplanet och då är homodiegetisk. Ett exempel på växling är när Duncan övergår till att vara berättarrösten och då berättar i jag-form om sina tankar kring hänförelsen över gatuvåldet, vem han har blivit och varför han utförde mordet.⁴

2. Forskningsbakgrund

Jag kommer här att presentera de teorier som är relevanta för undersökningen och som kommer att användas för att analysera karaktärerna och deras förhållande till varandra samt vem det är som karakteriserar i romanen *Husvapnet*.

2.1 Indirekt och direkt karakterisering

I varje text finns karaktärsindikatorer, d.v.s. ledtrådar som läsaren ska identifiera för att kunna få en bild av karaktärernas egenskaper. Karakteriseringen kan vara indirekt eller direkt. Vid indirekt karakterisering får läsaren själv leta efter karaktärsindikatorer. Därmed läggs ett större ansvar över på läsaren som då måste vara uppmärksam på de olika karaktärsindikatorer som finns i texten. När det gäller direkt karakterisering så talar berättaren helt enkelt om hur personen är. Det kan också vara någon av de andra karaktärerna som redogör för någon av karaktärernas egenskaper.⁵ Vid direkt karakterisering måste läsaren fråga sig hur pass pålitlig den som karakteriserar är. Läsaren ska också ha i åtanke att den som karakteriserar kan vara

³ Nadine Gordimer, *Husvapnet* (Falun 1999) s. 157.

⁴ Gordimer, s. 187.

⁵ Claes-Göran Holmberg & Anders Ohlsson, *Epikanalys - en introduktion* (Lund 1999) s. 61-62.

färgad av sina egna åsikter och att personen kanske inte har den kunskap som krävs för att ge en korrekt bild av den aktuella karaktären.⁶

2.2 Karaktärsindikatorer

Som ovan sagts så kan läsaren leta efter karaktärsindikatorer vilka speglar karaktärernas egenskaper. Det kan finnas många olika karaktärsindikatorer i en text vilka en uppmärksam läsare kan finna. En indikator kan vara karaktärens yttre d.v.s. utseende, klädsel och mimik. I kontrast till det yttre så kan karaktärernas inre också vara en indikator. Här kan läsaren koncentrera sig på att undersöka karaktärernas känslvärld och deras innersta tankar. Ytterligare en indikator skulle kunna vara karaktärernas handlingar och hur de uppför sig i olika situationer. Även miljön som karaktärerna befinner sig i kan anses som en viktig karaktärsindikator som ger läsaren information om karaktärernas inre.⁷ Miljöskildringar kan förstärka personskildringen och samspelet dem emellan kan vara konfliktfyllt eller harmoniskt. Miljön kan beskrivas som den är men också hur den påverkar karaktärerna. Den yttre fysiska miljön kan säga något om både det yttre och inre hos karaktärerna.⁸

2.3 Fiktiva karaktärer

Det finns två sätt på vilka man kan betrakta fiktiva karaktärer. Det ena sättet är att betrakta karaktärerna som verkliga, levande människor. Detta sätt har dock kritiserats eftersom karaktärerna är *fiktiva*, med andra ord påhittade, icke-levande personer. Ska man analysera karaktärerna enligt denna modell kan man t.ex. använda sig av olika psykoanalytiska teorier vilket är ett vanligt grepp när det gäller att analysera vanliga, levande människor. Det andra sättet är att se karaktärerna som just fiktiva, påhittade personer. Man kan då inte jämföra dem med vanliga, levande människor utan måste se dem i den situation de befinner sig i. Detta sätt att betrakta karaktärer gör att läsaren måste hålla sig till de upplysningar som finns i texten och lämna övriga spekulationer därhän. Läsaren kan inte heller då börja analysera vad som kommer att hända i framtiden eller t.ex. börja analysera karaktärernas barndom om inte dessa aspekter i klartext finns med i texten.⁹

⁶ Anne Heit, *Texter – medier – kontexter* (Lund 2006) s.202.

⁷ Holmberg & Ohlsson, s. 63.

⁸ Heit, s. 204-205.

⁹ Holmberg & Ohlsson, s. 64.

3. Metod och genomförande

Primärkällan i undersökningen är romanen *Husvapnet*. Jag har valt att undersöka karaktärernas egenskaper med hjälp av de karaktärsindikatorer som står att finna i romanen

Den metod som används för undersökningen är närläsning av romanen *Husvapnet*. Närläsning är en läsmetod som förespråkas och tillämpas inom nykritiken. Nykritikerna är dock inte ensamma om att tillämpa denna metod utan närläsning förekommer även i andra teoretiska ståndpunkter. Närläsning innebär att läsaren ska möta texten och låta den tala. Nykritikerna menar att texten vill förmedla ett budskap till läsaren. Genom att använda mig av närläsning och därmed låta texten tala så kan inte analysen bli objektiv, vilket jag är medveten om. När det gäller texter så kan människor uppfatta dem olika och resultatet blir därmed subjektivt. Dock kan teorierna vara till stor hjälp och tillsammans med analysen bidra till att undersökningen och resultatet blir så rättvist bearbetad som möjligt.

För att få fram vilka egenskaper karaktärerna blivit givna använder jag mig av karaktärsindikatorer så som de är beskrivna av Holmberg och Ohlsson.¹⁰ Enligt dem är karaktärerna ”på samma sätt som själva historien – något som läsaren konstruerar med utgångspunkt från de upplysningar som berättaren lämnar på olika ställen i texten”.¹¹ Med hjälp av karaktärsindikatorer kommer jag att analysera karaktärernas egenskaper utifrån deras handlingar, tankar och i viss mån även den miljö de befinner sig i. Jag kommer också att undersöka deras yttre karaktär vilket kan förklaras med deras rent fysiska karaktär vad det gäller bl.a. klädsel och utseende. Jag har begränsat mig till två av romanens karaktärer; Harald och Claudia. Den främsta anledningen till att jag valde just dessa två är att de tar mest plats i handlingen. Trots att handlingen kretsar mycket runt Duncan har jag valt att inte ta med honom i analysen. Detta pga att jag finner de andra två karaktärerna mer intressanta att analysera.

När det gäller synen på fiktiva karaktärer kommer jag att hålla mig till de upplysningar som ges i texten. Jag kommer därmed att betrakta karaktärerna som påhittade, *fiktiva* personer. I och med det så kommer jag inte att analysera något utöver de indikatorer som finns att tillgå i texten.

¹⁰ Holmberg & Ohlsson, s. 62-62.

¹¹ Holmberg & Ohlsson, s. 61.

4. Analys och diskussion

Jag kommer här att presentera resultatet av undersökningen. Jag har valt att dela upp karaktärernas egenskaper i fyra kategorier; miljö, yttre, inre och handlingar. Först presenteras Claudia därefter Harald och analysen avslutas med analysen av hur Haralds och Claudias förhållande karakteriseras.

4.1 Claudia

4.1.1 Claudia miljö

Claudia, en vit 47-årig kvinna, bor i ett radhuskomplex skyddat av säkerhetsgrindar. När hennes son Duncan blir åtalad för mord så rasar hennes trygga värld. Claudia får nu träda in i en värld som hon aldrig trodde att hon skulle behöva besöka. Berättaren ger en indikation av detta då Claudias första besök i en rättssal beskrivs som om att ”Själva lukten i rättssalen var ett främmande land, till vilket de hade blivit deporterade”.¹² Uttrycket *deporterade* gör att man kan dra slutsatsen att Claudia har hamnat i en situation som hon inte valt själv och som hon ser som något främmande och samtidigt skrämmande. Även om Claudia har kommit i kontakt med offer till gärningsmän genom sitt arbete som läkare så har hon svårt att förstå att hennes egen son har begått ett brott och det var ”helt uteslutet att någon av dem skulle återfinna dessa illgärningsmän i sina egna kretsar”.¹³ Berättaren trycker här på hur osannolikt Claudia tycker att situationen är. Detta är något som händer andra, inte henne eller hennes familj. Det finns flera indikationer på att Claudia inser att hon har kommit att tillhöra den andra sidan, de svarta människornas sida. Harald uttrycker det som att ”han och hans fru nu tillhörde privilegiernas andra sida”¹⁴ d.v.s. de har bytt sida. Claudia har alltid ansett sig vara liberal både före och efter apartheids upplösning men hennes tankar ger ibland läsaren indikationer åt motsatt håll. Man kan också ana detta i Natalies ironiska beskrivning av Claudia då hon i ett samtal med Duncan påstår att ”din mamma är en god liberal, vilket betyder att hon var så bedrövad så över det som pågick här i landet förut och lät andra riskera livet för att ändra på det”.¹⁵ När Claudias liv tar en vändning så börjar hon rannsaka sig själv och sin ideologi. När hon får en middagsinbjudan av advokat Motsamai så inser hon att hon

¹² Gordimer, s. 14.

¹³ Gordimer, s. 134

¹⁴ Gordimer, s.135.

¹⁵ Gordimer, s. 159-160.

aldrig har varit hemma hos en svart man innan. Samtidigt tänker hon att ”hon behövde inte bevisa någonting genom att skicka salt över ett middagsbord”.¹⁶ Detta visar på klivna känslor inför att inleda en ny relation med människor hon aldrig skulle ha umgåtts med innan Duncan blev åtalad för mord. Hennes nya miljö och liv ger en indikation på en förändring i Claudias medvetande och en uppgörelse med de liberala tankar hon tror sig ha haft om svarta människor innan. Claudia har därmed inte bara fått studera en rättssal närmre utan också varit tvungen till att byta miljö och därmed hamna på den svarta sidan. Claudia inser nu att hon inte längre är ”den som delar ut tröst eller tröstens placebo för andras katastrofer, själv skyddad, oberörd, i en annan klass. Och det är inte de rättvisa lagarna som åstadkommit den här formen av jämlikhet, utan någonting helt annat”.¹⁷ Hennes insikt om att hon själv inte längre är skyddad från den värld där sådana gärningar som mord kan förekomma gör att hon ser det som att hon och de svarta medborgarna nu är jämställda. Inte för att de nya lagarna säger så utan för att hennes son har begått ett brott som hon anser är förknippat med den svarta sidan.

Även Claudias hem blir en okänd miljö, olik den hon befann sig i innan Duncan åtalades för mord. Hon och Harald har flera samtal om vilken skuld de som föräldrar har till det som har skett. Det blir till slut anklagelser från bådas håll och ”radhuset är en domstol, en plats där endast anklagare och anklagade finns”.¹⁸ Deras kvällar som förut brukade bestå av en samvaro över en drink, har nu bytts ut mot frågor om skuld och skam.

4.1.2 Claudias yttre

I romanen förekommer det inte särskilt många indikatorer på hur Claudia kan tänkas se ut. Hon är 47 år och läkare. Vid ett tillfälle jämför hon sina händer med Duncans, vilka hon alltid har beundrat. Hennes egna händer jämför hon med en skurgummas då hon har ”utstående knogar och urlakad hud” vilket hon även tycker stämmer in på en läkares händer.¹⁹ Just hennes arbete som läkare kan väl vara en anledning till att hon just nämner händerna. Som läkare arbetar hon med sina händer genom bl.a. palpation och rör därmed vid många människokroppar. Kanske kan det vara så att den urlakade huden kan komma av de oräkneliga antal gånger som hon varje dag måste rengöra händerna mellan varje patientmöte.

¹⁶ Gordimer, s.172

¹⁷ Gordimer, s. 25.

¹⁸ Gordimer, s. 104.

¹⁹ Gordimer, s. 89.

När hon vid ett tillfälle ska åka och besöka Duncan ensam, utan Harald, så funderar hon över hur hon ska klä sig. Hon tvekar över sin klädsel eftersom hon anser att klädseln kommer att avslöja hennes attityd gentemot sonen och där all uppmärksamhet kommer att riktas mot henne när inte Harald är med. Detta kan tolkas som att hon känner en trygghet i vara två när de besöker sonen i fängelset. Haralds närvaro blir ett skydd för henne och för att hon ska slippa bli exponerad ensam. Hon anser själv att hon är modemedveten och menar att "en läkare behöver ju inte se ut som en tant".²⁰ Ordvalet "tant" tyder på att hon inte ser sig själv som äldre och därför vill klä sig mer ungdomligt. Hon funderar på de alternativ hon har när det gäller klädseln och vill inte gärna klä sig för "ledigt". Detta eftersom hon då skulle påminna Duncan om det liv som pågår utanför fängelset och att han inte längre är en del av det livet. Hon vill inte heller klä sig för ungdomligt eftersom hon är medveten om att "hon ibland drog ovis fördel av att hon faktiskt såg yngre ut än sina fyrtiosju år genom att välja kläder avsedda för yngre kvinnor".²¹ Hennes val av kläder kan här indikera på fåfänga. Hon är fyrtiosju år men vill gärna uppfattas som yngre.

Ibland avslöjar Claudias yttre även hennes inre. När hon via Harald får veta att Duncan har erkänt för advokat Motsamai att han är skyldig till mordet så noterar Harald hur "hennes ansikte [blossade] upp i röda flammor som av en våldsam allergi". Haralds uppfattning är att "varje annan kvinna skulle säkert ha fällt tårar, begråtit sin son [...]" ger en indikation på att Claudias blossande ansikte säger något om hennes inre tillstånd men att hon olikt andra kvinnor inte gråter när hon får höra vad Duncan har sagt.²²

4.1.3 Claudias inre

I romanen får man som läsare ta del av Claudias tankar och känslor kring moderskapet. Då hennes son står åtalad för mord så börjar hon rannsaka sig själv vilket gör att det framkommer flera indikatorer på hur hon ser på sig själv som förälder. Hon försöker intala sig själv att Duncan var ett lyckligt barn men hon drar sig också till minnes de gånger hon "låg bredvid honom med personsökaren inom räckhåll"²³ vilket indikerar på ett dåligt samvete där hennes arbete tagit stor plats. Samtidigt som samvetet gnager så försvarar hon sig med att hon har varit en god mor och hustru då hon i en diskussion med Harald menar att "var det inte hon som plockade ut tvätten ur maskinen och stuvade in kläderna ordentligt i skåpen åt familjens

²⁰ Gordimer, s. 87

²¹ Gordimer, s. 88

²² Gordimer, s. 68

²³ Gordimer, s. 105.

herrar, som den plikttrogna hustru och mor också en läkare förväntades vara”.²⁴ De sista orden i meningen indikerar på att även om hon har ett ansvarsfullt och krävande arbete som läkare, inte sällan med långa arbetsdagar, så har hon fullgjort sin plikt som mor och hustru. Dessutom tyder hennes ord på att hon ser sitt arbete som betydelsefullt och respekterat. Det finns däremot inget i texten som tyder på att hon skulle ha varit en dålig mor. Detta bekräftar också Duncan när Claudia en gång frågar honom om hon påverkat honom i någon riktning till att bli den man han är idag. Duncan svarar då ”Det var också en fråga. Allt som ni har gjort för mig. Och varför ni gjorde det. Vad vill du att jag ska säga? Ni har älskat mig”.²⁵

Claudia känner också skuld över att advokat Motsamai insisterar på att det är mödrarna som känner sina barn bäst. Det är inte till fäderna de springer om de vill något, påstår han. Advokat Motsamais åsikt upprör Claudia och hon förklarar i ett samtal med Harald att advokat Motsamai ”vill veta allt om Duncans barndom och uppväxttid, minsta detalj – av mig. Som om jag har fått honom genom jungfrufödsel. Bara jag”.²⁶ Här blir det en konflikt, inte bara mellan Harald och Claudia utan också en kulturkrock. Claudia menar att Motsamais egna barn kanske springer till modern istället för till fadern men förklarar detta med att ”det är deras stil helt enkelt”.²⁷ Här indikerar Claudias åsikt på att det skulle vara skillnad på hur svarta och vita uppfostrar sina barn. Hon själv vill inte alls ta på sig hela ansvaret för Duncans uppväxt vilket hon och Harald är överens om. Hennes fråga till Harald ”Vad har jag gjort Duncan som inte du har gjort”²⁸ tyder på att hon känner att hon ensam får ta på sig skulden för vad sonen nu har gjort i vuxen ålder. Claudia känner att hennes moderskap och hennes uppfostran av Duncan blir ifrågasatt och att det skulle vara något i barndomen som har gjort honom till en mördare. Claudia upplever också att hon känner skuld över sina egna känslor gentemot Duncan och den gärning han har begått. Hon känner avsky för sin egen son vilket hon själv anser är ett brott. Att hon ser det som ett brott kan tolkas som att hon tycker att det strider mot den naturliga instinkten en förälder ska ha att alltid stå på barnets sida och ge en villkorslös kärlek.

Claudia beskrivs i romanen som samvetsgrann då hon trots det som har hänt fortsätter sin tjänstgöring på en klinik avsedd för mindre bemedlade invånare. Hennes arbete som läkare

²⁴ Gordimer, s. 57.

²⁵ Gordimer, s. 108.

²⁶ Gordimer, s. 102.

²⁷ Gordimer, s. 103.

²⁸ Gordimer, s.104.

står i stark kontrast till vad Duncan har gjort. Han har tagit ett liv medan hennes uppgift är att rädda liv. Hon anser att ”meningen med en läkares liv är att försvara kroppen mot smärtans våld. Hon står på andra sidan skiljelinjen mot dem som förorsakar den”.²⁹ Dessa tankar pekar på att hon nu också upplever en skiljelinje mellan sig själv och Duncan. Hennes profession innebär att orsaka så lite smärta som möjligt medan Duncan i sin tur har orsakat mycket smärta. Inte bara för den döde mannen utan också för Claudia.

Claudia har också tankar om den gud hon inte tror på. Hon är inte troende till skillnad mot Harald som är troende katolik. Detta gör att hon funderar på om hennes omsorg för Duncan har varit tillräcklig då han enbart har fått sin religiösa uppfostran från ett håll, faderns. När Duncan vänt sig till henne i barndomen så fann han ”en självtillräcklighet av det materiella slaget – och det innefattar läkarverksamheten, den sakkunniga hanteringen av kroppen - vilket kanske räckte för henne men inte för honom”.³⁰ Hennes tankar indikerar på tvivel om hon har lyckats med sitt föräldraskap då hon inte har kunnat ge honom en religiös uppfostran. Hon vet att advokat Motsamai under rättegången skulle kunna vilja visa på ”två moraliska inflytanden; religiös tro från fadern och profan humanism från modern”³¹ vilket skulle visa på att Duncan har fått en uppfostran som ligger långt ifrån impulsen att ta någon annan människas liv. Där kommer också hennes icke- religiösa uppfostran in, för även om hon inte tror på gud, så tror hon på värdet av ett människoliv.

4.1.4 Claudias handlingar

Claudia framställs i romanen som en kvinna med kontroll över sina känslor och handlingar. Hon är också angelägen om att uppföra sig korrekt i de främmande miljöer som hon hamnar i. När rättegången är över och Duncan har blivit dömd så inser advokat Motsamai att det föreligger en viss skillnad i beteende när han jämför sitt eget folk med dessa medelklassvita människor. När Claudia möter Duncan så är det ”ingen klagan från den här modern, inte” vilket advokat Motsamai jämför med en svart kvinna som skulle begråta sin son. Här indikerar Claudias egentligen icke-handling att hon kan uppfattas som en kylig och distanserad person utifrån advokat Motsamais perspektiv Det skulle även kunna vara så att hon försöker vara stark för Duncans skull och därmed håller inne med sina känslor. Det kan vara så att romanen anspelar på olika uppförandekoder där den vita kvinnan Claudias ideal är

²⁹ Gordimer, s. 21.

³⁰ Gordimer, s. 106.

³¹ Gordimer, s.106.

självbehärskning och att inte visa sina känslor. Hon har även svårt att gråta över det som har hänt vilket det finns flera indikatorer på. Efter ett besök hos Duncan i fängelset så ”avundas Claudia [...] en kvinna som tar samma väg och undergivet försöker dölja ansiktet i en scarf medan hon skriar som en packåsa, i tårar”.³² Hennes avoghet till att gråta återfinns även i ett upprört samtal med Harald där hon under deras dispyt tänker att ”några tårar vill hon inte bjuda på”³³. Claudia framställs här som en kontrollerad person och skulle t.o.m. kunna betraktas som okvinnlig. Hennes murar rasar dock en gång då hon inser att Harald, som är katolik, inte ber längre. Men detta sker på natten när Harald har somnat och ”Hon grät tyst för att inte väcka honom med munnen öppen i en flämtning och tårarna rinnande in i den”³⁴. Det finns dock indikationer på att hon också begråter Duncan vid samma tillfälle då hon precis innan har slagits av tanken på att Duncan kan bli dömd till döden. En tanke hon knappt klarar av att ens tänka på.

Claudia känner att jobbet är hennes fristad men hon har efter Duncans åtal ”svårt att bevara det personliga intresse för patienternas liv som hon alltid har betraktat som ett avgörande inslag i läkekonstens utövande”³⁵. Hon orkar inte bry sig om patienterna på samma sätt längre och hon snäser även av mottagningssköterskan med orden ”åt helvete med dem” när sköterskan undrar vad hon ska göra med inbokade patienter då Claudia hastigt lämnar mottagningen. Detta indikerar på ett handlingssätt som inte är likt Claudias vanliga mönster. Även Harald, som lyssnar till hennes avspisning till sköterskan, ”uppfattade det helt likgiltigt som en urartning av hennes personlighet, eftersom hon utan sina läkaretiska principer helt saknade förankring”³⁶. Å andra sidan har Claudia haft svårt även innan Duncan åtalades att ibland tro på det patienterna har beskrivit som kroppsliga krämpor. Efter första besöket i domstolen får Claudia brådskande besöka toaletten där hon kräks i handfatet. Vissa av hennes patienter hade beskrivit det som att ”kräkas ur sig sitt hjärta”. ”Hon hade alltid helt torrt uppfattat det som överdramatiserat”³⁷. Här indikeras på att Claudia nu förstår vad hennes patienter har varit med om då hon själv upplevt samma sak.

³² Gordimer, s. 170.

³³ Gordimer, s. 112.

³⁴ Gordimer, s. 137.

³⁵ Gordimer, s. 56.

³⁶ Gordimer, s. 118.

³⁷ Gordimer, s. 18.

4.2 Harald

4.2.1 Harald miljö

Precis som Claudia så inser Harald att han har hamnat på den andra sidan, den svarta sidan. Middagsbjudningen hos advokat Motsamai visar tydliga indikationer på att Harald inte är van vid den nya miljön. Han har, liksom sin fru, aldrig blivit hembjuden till en svart man förut. Han inser också att ”så stora skillnader i utbildning och umgängesvetv som i det här sällskapet hade aldrig förekommit i de kretsar Harald rörde sig i”.³⁸ Hans tankar bekräftas då han blir presenterad för en man som arbetar på ett slakthus och han kommer då till insikt om att sällskapet denna kväll är en samling människor med olika bakgrund och förutsättningar. Detta tyder på att Harald är en man som är van vid att umgås med enbart likasinnade d.v.s. vita medelklassmänniskor liksom han själv. I denna nya miljö infinner sig en osäkerhet hos Harald då han inte är van vid denna nya umgängesform och blandning av människor. Denna osäkerhet gör också att han ändrar sina dryckesvanor och tar emot det som bjuds även om han då går emot sina principer att inte blanda olika drycker. Anledningen till detta är att ”allt som kunde bevara den uppnådda jämvikten fick duga”.³⁹ Här indikeras att Harald inte vill stöta sig med någon i sällskapet genom att tacka nej till det som bjuds. Han vill inte att de ska uppfatta honom som någon som egentligen har andra vanor utan han försöker att anpassa sig till den nya miljön. Eftersom Harald inte har haft någon förbindelse till dessa svarta människor innan så är han mån om att de ska ses som jämlika, åtminstone för en kväll.

Harald har också hamnat i en annan, för honom, främmande miljö. Han och hans familj har hamnat i en våldslabyrinth som finns i staden. Innan Duncan åtalades för mord så var Harald skyddad av säkerhetsgrindar i radhuskomplexet. Han visste att mord och rån var dagliga nyheter men han hade aldrig behövt befatta sig med detta. Det tillhörde en annan värld, de svartas värld. Nu ”befinner [de] sig inne i labyrinthen genom intim kontakt med en smittbärare [...]”.⁴⁰ Smittbäraren, eller med andra ord den människa som brukat våld, är hans egen son Harald använder ordet smittbärare, ett uttryck som kom till efter att han och Claudia har diskuterat det gamla epidemisjukhuset vars syfte var att isolera de smittade från de friska. Därav jämförelsen då Duncan kan anses som smittbärare av våldet. Harald har hamnat i en miljö som för honom är helt obegriplig trots att han har kunnat läsa om det tidningen eller

³⁸ Gordimer, s. 175.

³⁹ Gordimer, s. 176.

⁴⁰ Gordimer, s. 148.

kunnat se våldshandlingarna på nyheterna. Men då gällde det inte honom utan de andra, de svarta.

I väntan på att rättegången ska starta och under tiden rättegången pågår så drar sig Harald (och Claudia) undan sitt vanliga umgänge. Han anser att de helt enkelt inte har så mycket gemensamt med dem just nu. Han avböjer inbjudningar och advokat Motsamai är den enda han känner att han har något gemensamt med. Advokat Motsamai ”har dem helt och hållet i sina svarta och skära händer”.⁴¹ Advokat Motsamai och rättsväsendet är också det en ny främmande miljö för Harald. Han är inte heller van vid att bli tilltalad med förnamn av en svart man. Detta indikerar på att det i den miljö som Harald känner till och vanligtvis lever i inte förekommer denna typ av jämlikhet mellan vita och svarta. Man kan också tolka det som att Harald inte är van vid att överhuvudtaget bli kallad vid förnamn vare sig det är en svart eller vit människa. Harald kan helt enkelt vara van vid ett mer formellt tilltal i de kretsar där han brukar röra sig.

4.2.2 Haralds yttre

Indikatorer på Haralds yttre är få. Han anger själv att han är femtio år, medelålders. Berättaren menar att ”alla bär vi på en uniform som talar om hur vi se på oss själva eller hur vi maskerar oss”⁴². Här lämnar berättaren för en stund beskrivningen av Harald och ger sina egna synpunkter som är av mer allmän karaktär. Av berättaren får man också veta att Harald på sin lediga tid går klädd i ”klumpiga löparskor med intrikat dekor, hög plös och tjocka sulor”.⁴³ Dessa skor kan dock ses på män från olika samhällsgrupper och säger inte särskilt mycket om Harald. Däremot kan beskrivningen av skorna vara en kontrast till hur Harald är klädd när han arbetar som försäkringsbolagsdirektör

Under rättegången mot Duncan så indikerar Claudia hur mycket Haralds liv har förändrats då hon ser honom ta fram ett skrivhäfte för att kunna föra anteckningar. Eftersom Harald brukar använda skrivhäftet i präglat skinnarbete så reagerar Claudia på att skrivhäftet verkar vara sådant som skolbarn använder och tänker för sig själv att det måste vara Harald själv som har köpt häftet. I vanliga fall brukar hans sekreterare sköta om den saken.⁴⁴ Skrivhäftet är därmed något som beskriver Haralds yttre då han använder sig av skrivhäfte i arbetet och det säger

⁴¹ Gordimer, s. 94.

⁴² Gordimer, s. 27.

⁴³ Gordimer, s. 27

⁴⁴ Gordimer, s. 233.

något om hans person före och efter Duncans åtal. Skrivhäftet i skinn representerar Haralds högt uppsatta position på sitt arbete medan det enkla skrivhäftet han har med sig till rättegången säger något om hur hans liv har förändrats, åtminstone enligt Claudia.

4.2.2 Haralds inre

Harald är troende katolik, i motsats till sin hustru, och tanken på gud upptar hans tankar och känsloliv i stor utsträckning. Efter att Duncan har blivit åtalad för mord börjar Harald dock ifrågasätta den gud han har trott på hela sitt liv. Under rättegången tänker Harald på allt det som sonen måste gå igenom och inuti honom ”ropade det högt i vrede till hans gud: finns det ingen ände på vad min son måste utstå?”.⁴⁵ Här finns en indikation på Haralds vrede över den situation som sonen har satt sig i. Det finns en frustration hos Harald som han nu låter gå ut över sin tro och ett ifrågasättande av gud som han inte har haft innan. Harald väljer också att inte gå till den församling som han egentligen tillhör när han en söndag ska gå för att ta emot kommunionen. Han vill vara ensam med sin gud och väljer därför en församling där ingen känner honom och ingen ”[...] hälsade honom med de deltagande leenden som han skulle få möta i hemförsamlingens förortskyrka”.⁴⁶ När han senare tänker tillbaka på varför han valde att besöka en okänd katedral denna söndagsmorgon med människor från gatan så inser han att anledningen var att han ville ”inta sin rättmätiga plats bland de allra mest usla och elända”.⁴⁷ Hans tankar indikerar på att han inte anser sig vara värd att vara tillsammans med människor från sin egen församling där medlemmarna med all säkerhet torde vara människor med samma bakgrund som han själv. Han degraderar sig själv till vad han anser är andra klassens medborgare.

Haralds katolska tro återfinns också i hans tankar kring de svarta invånarna. Eftersom Harald anser att han nu befinner sig på den andra sidan, den svarta sidan så börjar han fundera på sina känslor kring de svartas situation. Harald själv anser inte att han har varit eller är någon rasist och att han genom ”sin tro fått bevis på att alla människor är guds skapelser, till Kristi avbild, och att ingen är förmer än den andra”.⁴⁸ Trots detta så har han aldrig tagit ställning mot apartheid eller öppet visat sitt stöd för de svarta invånarna. Tvärtom, har han varit mån om att inte agera på något sätt som kunde störa hans position inom det företag han arbetar på. Det är inte förrän lagarna ändras och de svarta får samma rättigheter som de vita som Harald känner

⁴⁵ Gordimer, s. 251.

⁴⁶ Gordimer, s. 95.

⁴⁷ Gordimer, s. 135.

⁴⁸ Gordimer, s. 94.

att han kan visa sina sympatier. Men då behöver han inte heller riskera något. Genom sitt arbete inom försäkrings- och låneindustrin kunde han nu ”känna en viss tillfredsställelse att tro att han kunde hjälpa till med att förbättra livsvillkoren för sin nästa, även om han hade underlåtit att följa Kristi exempel och förintä deras lidandes tempel”.⁴⁹ Haralds tankar visar på en man med ett samvete. Han indikerar själv på att han kunde ha gjort mer för de svarta såsom hans kristna bakgrund påvisar men har inte varit beredd att ge upp sin position inom företaget. Här blir det en kollision mellan hans världsliga och andliga värderingar.

Harald liksom Claudia reagerar på advokat Motsamais påstående om att det är mödrar som känner sina barn bäst. Harald menar att ”Claudia var lika mycket eller lite tillsammans med honom som jag [...] och han gick på internat... när man betänker det var det inte mycket tid vi egentligen fick med honom”.⁵⁰ Här känner Harald att han måste försvara sig själv och sitt föräldraskap. Samtidigt inser han också att ingen av dem hade spenderat särskilt mycket tid med sonen. Under ett gräl med Claudia så ifrågasätter Harald Duncans barndom med orden ”Och vad är det jag *inte* har gjort för honom som *du* inte har gjort? Varför jag? *Därför att jag är man*”⁵¹. Haralds ord karakteriserar en man som med stor förtvivlan försöker att återta sin rättmätiga plats som den far han alltid trott att han har varit, innan advokat Motsamai kom med sitt påstående om mödrar och deras barn.

Harald känner också en olust över advokat Motsamais uttalande om Natalie då han inte delar samma kvinnosyn. Advokat Motsamai menar att ”man måste veta hur man ska ta sådana här kvinnor. I ena stunden är de stackars små offer, i nästa visar de hur de kan dominera vem och vilken situation som helst. Det svaga könet ger oss advokater en hel del huvudbry”.⁵² Harald låter kommentaren passera men enbart för att Motsamai är den man som ska rädda hans son. Anledningen till att Harald inte delar hans kvinnosyn kan vara att Harald lever med en kvinna som är jämställd honom. Trots att Harald känner att denna kvinnosyn inte är något han representerar så finns det vissa tillfällen då han kommer på sig själv med att tänka på kvinnors egenskaper som är olika männens. När han och Claudia ska besöka Duncan för första gången i fängelset så har Claudia med sig sallad och ost till Duncan. Haralds första tanke är ”Naturligtvis. Det är bara kvinnor, enbart kvinnor, som har sådana här resurser. De tänker på hur de ska kunna lindra”.⁵³ Detta indikerar på att Harald själv inte har denna egenskap, i alla

⁴⁹ Gordimer, s. 96.

⁵⁰ Gordimer, s. 98.

⁵¹ Gordimer, s. 112.

⁵² Gordimer, s. 81.

⁵³ Gordimer, s. 36-37.

fall inte att hans omtanke tar sig uttryck på sådant sätt som att ta med mat till fängelset. Ett annat tillfälle då Haralds tankar avslöjar hans olikhet till kvinnor är de gånger då Duncan har tagit med sig Natalie hem till dem. Claudia avfärdar henne som en slampa. Harald själv förstår inte hur hon kan ha bildat sig denna uppfattning på de få gånger de träffat Natalie. Harald kommer till insikt om att ”Kvinnor ser saker hos varandra, på varandra, som man måste tillhöra deras kön för att precisera, antingen dessa principer är rättvisa eller inte”⁵⁴. Haralds insikt kan tolkas som så att han förvisso inte då höll med Claudia i hennes omdöme om Natalie. Men samtidigt så verkar Harald inse att Claudia såg redan då att Natalie inte skulle vara bra för Duncan, något Harald själv helt missade. Harald insinuerar här att kvinnor skulle ha någon slags intuition vilket han själv inte besitter.

4.2.3 Haralds handlingar

Det finns flera indikationer som pekar på att Harald är en handlingskraftig man. Det är han som har mest kontakt med advokat Motsamai och det är han som besöker författningsdomstolen där dödsstraffets avskaffande behandlas. Harald är en man som vill ta reda på fakta och han följer advokat Motsamais arbete med Duncans fall noggrant. Samtidigt är han också en man som inte vill vara till besvär och inser sina begränsningar. När slutplädningen i rättegången är slutförd så vill inte Harald fråga Motsamai om hans åsikt om hur han tycker att det gick eftersom ”det vore som att ifrågasätta hans effektivitet, få honom att till sist känna tyngden av dem, i sina händer”.⁵⁵ Haralds beslut att inte fråga Motsamai indikerar på att Harald inte vill tynga advokaten med sina frågor. Harald känner sig som en börda då han anser att hans sons liv ligger i advokatens händer. Detta kan upplevas som tudelat då Harald faktiskt betalar advokat Motsamai för hans tjänster. Detta tyder på osäkerhet hos Harald då han avstår från att ta del av något som han kan anses vara berättigad.

Harald utför också en handling som ger honom dåligt samvete men samtidigt får honom att känna en viss samhörighet med Duncan. Harald åtar sig att åka och hämta Duncans hund som är kvar i stugan och då samtidigt hämta böcker som Duncan kan läsa i fängelset. Han hittar då Duncans anteckningsbok vilken han först lämnar kvar men sedan vid ett senare tillfälle tar med sig utan Duncans vetskap eller medgivande. Harald inser att handlingen han just begått är ett svek både mot sina egna principer och mot sonen då han har lärt Duncan att ”man ska

⁵⁴ Gordimer, s. 63.

⁵⁵ Gordimer, s. 249.

respektera andra människors privatliv, man läser inte andras brev, man läser ingenting privat över huvud taget som inte är avsett för ens egna ögon”.⁵⁶ Anteckningsboken för honom trots det också närmare sonen då Duncan skrivit ned ett citat ur ett verk av Dostojevskij vilket bokälskaren Harald känner igen. Detta får Harald att känna en samhörighet med sonen.

Genom advokat Motsamai så får man veta hur Harald reagerar när han inser att det är sista gången på sju år som han kommer att se Duncan i egna kläder och inte fångdräkt. Helt oväntat, enligt advokat Motsamai, så reagerar Harald på ett sätt som han inte hade förväntat sig då han fattar tag i Duncans axlar och ”ett underligt fult ljud mitt emellan en hostning och ett skrik, som om han höll på att kvävas, hörs från honom”.⁵⁷ Här indikerar advokat Motsamai ett beteende hos Harald som inte var väntat. Advokat Motsamai begrundar också det faktum att han tycker synd om Harald och Claudia. Han menar att dessa ”medelklassvita som är fullkomligt övertygade om att deras beteendekoder är så upplysta och fria, är just de som har kontroll över allt i livet och också bör ha det, av hänsyn till andra! Deras son, stackars pojke, har ställt till det för sig på ett sätt som inte passade in i bilden”.⁵⁸ Haralds plötsliga känslouttryck pekar på att sanningen nu har kommit ifatt honom och att han nu inser vad Duncan har gjort och vilka konsekvenser det har fått. Den, i vanliga fall, handlingskraftiga Harald blir nu varse att det inte finns något mer att göra vilket kan förklara hans handling.

4.3 Haralds och Claudias förhållande

4.3.1 Harald och Claudia miljö

Både Harald och Claudia slungas in i miljöer de aldrig trodde att de skulle behöva besöka. De har svårt att ta in det faktum att deras son sitter fängslad och fängelset i sig är en miljö där de inte känner sig hemma. När deras första besök hos Duncan lider mot sitt slut så vet de inte ”om de ska dröja sig kvar eller snabbt ge sig av, vad protokollet säger när det gäller den här sortens avsked, vad som gör det uthärdligt”.⁵⁹ Här finns två indikationer på parets våndor. Det ena gäller hur de ska uppföra sig enligt fängelsets regler. Det andra gäller hur de ska bete sig mot sin son. Deras villrådighet är delad mellan dem då de inte vill göra fel i en situation de aldrig tidigare varit i.

⁵⁶ Gordimer, s. 54.

⁵⁷ Gordimer, s. 277.

⁵⁸ Gordimer, s. 277.

⁵⁹ Gordimer, s. 40.

Den miljö som för dem båda verkar vara något av en frizon är deras respektive arbetsplatser. Samtidigt finns även där en känsla av att något är förändrat även om ingen nämner det som har hänt. Haralds kollegor intar en respektfull tystnad och nämner inget om att situationen ibland kräver hans frånvaro från arbetet. Sekreterarna ”utväxlar landets lingua franca för visat deltagande: Synd och skam [...] [och] det de uttrycker är en blandning av medlidande och missnöje över det orättvisa i att någonting sådant kan få hända en trevlig och högt uppsatt herre som han”.⁶⁰ Även på Claudias egen privatmottagning så utväxlas inga ord om det som har hänt. Hennes sköterska Mrs February sitter bara med ”det ställföreträdande lidandets traditionellt värdiga sorg i blicken [som] var ett ömsint uttryck av empati som inte krävde några tafatta ord”.⁶¹ Både Harald och Claudia kan med andra ord fortsätta arbeta i den miljö de är vana vid men samtidigt indikeras att miljön delvis är förändrad. Alla vet men ingen säger något utan nöjer sig med medlidsamma blickar och tystnad.

4.3.2 Harald och Claudia inre

I Haralds och Claudias äktenskap finns det en omständighet som hela tiden skiljer dem åt och det är religion. Harald är som ovan sagts troende katolik i motsats till Claudia som är icketroende. Claudia menar att hon respekterar Haralds tro och säger samtidigt att ”Jag kunde ju inte anamma något som jag är övertygad om inte existerar”.⁶² Harald blir i sin tur ibland irriterad på Claudias svala intresse för hans tro men erkänner också för sig själv att han var medveten om hennes inställning och att ”det var ingen annans fel än hans eget att han, när de gifte sig, inte hade insett att hon aldrig skulle komma att förändras, att hon var okunnig, en obotlig illiterat [...]”.⁶³ Dessa indikationer tyder på att deras äktenskap kanske inte alltid bygger på samförstånd. Claudia funderar också ibland på vad det är Harald ber till gud om. Kvällen innan de ska besöka Duncan i fängelset för första gången tänker Claudia, då hon märker att Harald ber, att ”vad är det han ber för? Ber han att deras son inte ska ha gjort det som man anklagar honom för? Om Harald behöver be för den saken, betyder det i så fall att han tror det han inte kan uttala, att hans son har dödat en annan människa?”.⁶⁴ Claudias känslor blir till en anklagan mot Haralds bön och mot Harald då hon själv inte vill tvivla på sonens oskuld. Religionsfrågan tas också upp av advokat Motsamai då han vill veta om

⁶⁰ Gordimer, s. 93.

⁶¹ Gordimer, s. 57.

⁶² Gordimer, s. 112.

⁶³ Gordimer, s. 95.

⁶⁴ Gordimer, s. 35.

Duncan har fått en religiös uppfostran och om han i så fall fortfarande har kvar sin tro. Detta blir upphov till en diskussion mellan Harald och Claudia då ingen av dem vet om Duncan tror på gud. Claudia drar sig till minnes att Harald brukade ta med sig Duncan till kyrkan men att sonen sedan slutade gå dit när han var stor nog att bestämma själv. Hon menar också att hon ”försökte varken påverka honom i den ena eller andra riktningen”.⁶⁵ Claudias uttalande indikerar på att hon försöker bli fri från ansvaret att besvara frågan och tycker därmed att det är Harald som är bäst lämpad att svara på frågor om Duncans religiösa uppfostran.

Det finns ytterligare en faktor som karakteriserar Haralds och Claudias förhållande vilket är skuldfrågan. Diskussionerna mellan dem båda berör ofta vem av dem som är skyldig till att Duncan kan ha tagit en annan människas liv. ”Det måste vara någons fel”⁶⁶ är en tanke som förenar dem och indikerar på att de vill ha någon att skylla på. De försöker desperat finna någon ansvarig, vilket får dem att tänka på Duncans tid i armén och att ”det var *där* den levnadsetik som sonen hade insupit med modersmjölken kom att vändas upp och ner. Under militärtjänstgöringen fick han lära sig att döda [...].⁶⁷ Här blir det en fråga om att försöka lägga över ansvaret på någon annan än dem själva men samtidigt fortsätter de att anklaga sig själva och varandra. Frågan de hela tiden ställer sig är varför inte Duncan kom till dem med sina bekymmer. När han under skoltiden skrev ett brev hem för att berätta om att en skolkamrat hängt sig så skickar de ett brev tillbaka med orden ”*det finns ingenting du inte kan berätta för oss. Ingenting. Vi finns alltid där för dig. Alltid*”.⁶⁸ Orden blir en slagpåse mellan dem då ingen av dem kommer ihåg vem det var som förmedlade dem till Duncan. Det var det viktigaste löftet i deras liv men som nu längre inte var värt något då Duncan inte hade vänt sig till dem utan valt att gå sin egen väg. Deras tankar indikerar på en uppgivenhet och kanske också någons slags sårad värdighet då deras son inte ansåg att föräldrarna var kapabla att hantera de problem han hade. De är samtidigt medvetna om att de har varit angelägna om att Duncan har rätt till sitt eget liv. Föräldrarna har levt sitt liv och Duncan sitt, vilket har fungerat bra fram till den stund då Duncan blir åtalad. Nu börjar Harald och Claudia förstå att de inte alls vet särskilt mycket om sin son och hans levnadssätt. Detta indikerar på att Harald och Claudia börjar tvivla på sin relation till Duncan samtidig som de inser att händelsen slår hårt mot deras eget förhållande. ”Det inträffade har fört in någonting i huset som det inte är

⁶⁵ Gordimer, s. 103.

⁶⁶ Gordimer, s. 74.

⁶⁷ Gordimer, s. 75.

⁶⁸ Gordimer, s. 76.

byggt att hysa [...] deras samliv var inte rustat att hålla för det här, tåla sådana här påfrestningar”.⁶⁹

Något som förenar Harald och Claudia är deras gemensamma reaktion på advokat Motsamai. I samma stund som Duncan nämner sin advokats namn ”hade [de] genast förstått det på namnet. Han hade valt en svart man”.⁷⁰ Deras reaktion får dem att förstå att gamla fördomar har kommit upp till ytan igen. Detta är något som båda två känner sig besvärade av då de alltid har ansett sig vara liberala. Deras tankar uppvisar en förmåga till självinsikt. Till följd av deras reaktion så börjar båda två tänka efter hur deras förhållande till den svarta befolkningen egentligen är. Det blir ett uppvaknande för båda två då deras tänkta liberala ideologi kanske inte alltid har överensstämmt med verkligheten. Deras tankar kan indikera på ett intrång i deras liv. De har aldrig behövt ta ställning innan men eftersom de nu befinner sig i en situation de aldrig varit i innan så tvingas Harald och Claudia att inse att de kanske behöver se över sina principer och ideal. Deras förändrade inställning till svarta människor förmedlas också via deras förhållande till den svarta mannen Khulu, som var en av de män som bodde i huset tillsammans med den mördade Jespersen. Khulu finns vid deras sida under rättegången och han hälsar också på Duncan i fängelset. Han kommer även hem till dem efter att rättegången är över vilket gör att Claudia åter igen ”hade en ung man att ställa samman en måltid åt”.⁷¹ Harald i sin tur hämtar dricka och de båda tycker att rummet fylls av liv i och med Khulus ankomst. Khulu kan här ses som ett substitut för sonen. Harald och Claudia får någon att ta hand om vilket kan uppfattas som en saknad del i deras liv efter det att Duncan fått sitt straff.

4.3.3 Harald och Claudia handlingar

Situationen de har hamnat i påverkar deras relation och därmed hur de uppför sig mot varandra. De har olika sätt att bearbeta det som har hänt vilket gör att deras handlingar gentemot varandra förändras. När handlingen tar sin början så skulle de kunna vara som vilket gift par som helst. När porttelefonen ringer och de fortfarande är omedvetna om vad som ska ske ”ser de på varandra med vänlig motvilja; du får gå, det är din tur. Sådant hör till spelets regler när man lever tillsammans”.⁷² Dessa triviala fraser kan ses som en indikator på hur de behandlade varandra innan. Ett uppförande mot varandra som kommer av deras gemensamma

⁶⁹ Gordimer, s. 112.

⁷⁰ Gordimer, s. 40.

⁷¹ Gordimer, s. 288.

⁷² Gordimer, s 11.

förflutna. Det skulle kunna beskrivas som en sorglös tillvaro där det mest påfrestande är att resa på sig och öppna dörren.

Duncans åtal och den situation de befinner sig i leder också till att intimiteten mellan dem minskar. Sedan de fick beskedet om att Duncan var anhållen för mord hade de inte älskat. De tyckte att det kändes som om att ”det var någon som bevittnade dem från en fängelsecell, vilket slöt hennes kropp och gjorde honom impotent”.⁷³ Harald och Claudia klarar inte av att älska med varandra då deras tankar ständigt är hos Duncan. En handling som de har utfört tidigare men som den nya situationen nu sätter stopp för. Det finns flera indikationer på att deras handlingar gentemot varandra förändras. Ett exempel är när makarna kommer till domstolen och ”Harald lät artigt som en främling sin hustru Claudia gå före när de fann rätt dörr [...]”⁷⁴ vilket indikerar på ett uppförande hos Harald som inte skulle vara likt honom. Ett annat exempel är när de för första gången ska träffa advokat Motsamai på dennes kontor. De anländer var för sig och ”de hälsade förstrött på varandra. Först när de satt tillsammans på andra sidan advokatens mörka, pompösa skrivbord blev de det äkta paret, modern och fadern, det ödesdigra förbundet”.⁷⁵ Här ges indikationer på att de inte ser sig som en enhet, föräldrar, förrän de sitter på advokatens kontor. De hälsar ”förstrött” på varandra vilket kan tyda på ett avståndstagande från den situation de befinner sig i vilket sedan övergår i en gemensam sammanhållning mot advokaten i form av föräldrar till den anklagade.

Deras olika sätt att bearbeta det som har hänt skapar en viss osämja mellan dem. När de i samråd med advokat Motsamai har bestämt möte med Duncans flickvän Natalie så väljer Claudia i sista stund att ringa Harald och ställa in mötet då hon inte har någon lust att träffa henne och vill överlåta kontakten med Natalie till advokaten. Harald, som sitter i ett viktigt möte, blir rasande och lägger på luren i örat på Claudia. ”Harald greps av en våldsam irritation mot henne, Claudia, över att hon ringde och störde på det här viset, över att hon påminde honom om den *verkliga* störningen i deras liv [...]”.⁷⁶ Haralds frustration går ut över Claudia trots att det egentligen inte är hennes inställda besök som stör honom. Hennes samtal blir en katalysator för Haralds vrede gentemot situationen de befinner sig i.

⁷³ Gordimer, s. 58.

⁷⁴ Gordimer, s. 14.

⁷⁵ Gordimer, s. 47.

⁷⁶ Gordimer, s. 61.

Det finns några indikationer på hur Haralds och Claudias uppförande gör att både advokat Motsamai och Khulu reagerar på deras sätt att ta sig an vissa situationer. Advokat Motsamai tänker att han måste hjälpa dem att känna sig delaktiga, att *de* kan göra något för honom. Han anser att ”det här vita paret saknade den återhämtningsförmåga som svarta har förvärvat genom att i åtskilliga mansåldrar per definition ha varit människor i svårigheter”.⁷⁷ Advokat Motsamai kan här tänkas se deras handlingsförlamning då Harald och Claudia är livrädda för att Duncan ska dömas till döden. Han vill erbjuda dem sin hjälp och få dem att känna sig viktiga och behövda. Även Khulu tycker på ett sätt synd om Harald och Claudia då det uppdagas att Duncan vill att föräldrarna ska hjälpa Natalie ekonomiskt med barnet. Detta är något som föräldrarna först ställer sig tvekande till då Natalie tidigare hävdade att det är *hennes* barn vilket skulle kunna betyda att hon inte alls vill ha någon hjälp. När Khulu hör deras tvekan så tänker han att ”som om det hos hans folk skulle behövas en sekunds eftertanke! Hur mycket tvivel det än kan råda om ett barns ursprung hör det ändå hemma i familjen”.⁷⁸ Båda exemplen indikerar på parets hudfärg och klasstillhörighet då både Khulu och advokat Motsamai jämför dem med deras eget svarta ursprung. Båda två känner ett sorts medlidande med Harald och Claudia vars handlingar avslöjar deras bakgrund.

⁷⁷ Gordimer, s. 169.

⁷⁸ Gordimer, s. 291.

5. Sammanfattande diskussion

Det finns flera indikatorer som pekar på stora förändringar hos både Harald och Claudia. Främst när det gäller deras handlingar, både mot varandra och mot andra människor, men även deras tankar om varandra och människor runt omkring. Likaså deras välkända, trygga miljö genomgår en stor förändring och de känner att de har hamnat i de svarta invånarnas värld. Deras relation med advokat Motsamai ger dem en inblick i en värld och ett umgänge med svarta som de aldrig skulle ha befunnit sig i om inte Duncan hade begått det brott han är åtalad för. Advokat Motsamai är också en av anledningarna till att Claudia börjar tvivla på sitt moderskap och även Harald blir upprörd när Motsamai antyder att Claudia i egenskap av moder skulle känna Duncan bättre än Harald själv. Advokat Motsamais påstående att modern känner barnet bäst och hans frågor om Duncans uppfostran ger upphov till djupa diskussioner mellan makarna vem som bär skulden för Duncans agerande. Även religionsfrågan är ett brännande ämne mellan dem då Claudia som är icketroende lägger över Duncans religiösa uppfostran på Harald och dennes katolska tro. Harald i sin tur förbannar den gud han har vuxit upp med för allt som han låter Duncan genomgå och besöker också en annan församling än sin egen. Haralds handlande visar på ett förakt för sin egen person och att han inte känner sig värdig att dela stunden i kyrkan tillsammans med människor från sitt eget samhällsskikt.

Claudias handlingar förändras gentemot de svarta då hon upplever samma sak som vissa av sina svarta patienter. Samtidigt sjunker Claudias arbetsmoral då hon inte längre orkar engagera sig i hur patienterna egentligen mår. I advokat Motsamais ögon blir Claudia också en slags kontrast till den svarta kvinnan då hon inte sörjer på samma sätt som en svart kvinna skulle göra, enligt Motsami. Claudia kan därför upplevas som en kall och kylig kvinna. Hennes uteblivna tårar och lugna sätt skulle dock kunna förklaras ur ett kulturellt perspektiv då olika kulturer sörjer på olika vis. Det som tynger och förändrar Claudia mest är hennes relation till Duncan. Hon tvingar sig själv att tänka tillbaka på Duncans barndom men kan inte komma på något som skulle kunna lägga skulden på henne. Hon tycker själv att hon har varit en närvarande mor men tvingas också inse att hon nu när Duncan har blivit vuxen, inte känner honom särskilt väl. Detta blir för henne en outhärdlig tanke då hon bara har velat ge honom chansen att vara en fri människa. Även Harald inser att deras sporadiska kontakt med sonen kanske inte har utvecklats så som de hade hoppats. I deras förtvivlan finns en kärlek till Duncan som kanhända slog fel. Både Duncan och föräldrarna fick sin frihet att vara och göra det de ville men deras relation utvecklades inte och tilliten mellan dem var inte längre

självklar. Även Haralds och Claudias relation genomgår förändringar då främst skuldfrågan plågar dem. Genom flera konfrontationer mellan dem kan man se hur deras äktenskap och tillit till varandra bryts ner för att sakta byggas upp igen.

Haralds och Claudias värld rasar samman när de får reda på att Duncan är åtalad för mord. I handlingen finns återkommande indikatorer som pekar på att de anser sig ha hamnat på den svarta sidan. Det finns också en ständig rädsla, främst hos Harald, att Duncan ska bli dömd till döden. Med hjälp av de många karaktärsindikatorer som Gordimer har lämnat i texten så har hon säkerligen fått fram det som hon hade för avsikt att föra fram. Dessa avsikter skulle kunna beskrivas som Gordimers kritik mot den vita, ängsliga medelklassen, Sydafrikas dåvarande rättssystem, där dödsstraff fortfarande var lagligt, samt en svart befolkning, som trots att apartheid formellt avskaffats, inte besitter samma auktoritet och sociala status som den vita befolkningen.

Källförteckning

Primärkälla:

Gordimer, Nadine (1998). *Husvapnet*, AIT Falun AB 1999

Sekundärlitteratur:

Heit, Anne (2006). *Texter – medier – kontexter*. Studentlitteratur ISBN: 978-91-44-04515-3

Holmberg, Claes-Göran & Ohlsson, Anders (1999). *Epikanalys – En introduktion*. Lund: Studentlitteratur ISBN: 91-44-00804-X

Internetkällor:

Hocombe, Garan (2008). *Nadine Gordimer*. Hämtat från: [www. contemporarywriters.com](http://www.contemporarywriters.com). Hämtat: 23 maj, 2011

Wästberg, Per (2001). *Nadine Gordimer and the South African Experience*. Publicerat 26 april, 2001. Hämtat från:

http://nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1991/gordimer-article.html.

Hämtat: 23 maj, 2001.